

UDK 355.48(497.16)''17''
355.48(497.5 Zadar)''17''
929.52 Maina, R.
Izvorni znanstveni rad
Primljeno: 1. veljače 2010.
Prihvaćeno: 20. rujna 2010.

Crnogorac Rade Maina – mletački general u Zadru (druga polovica XVIII. stoljeća)

Lovorka Čoralić
Hrvatski institut za povijest
Opatička 10
10000 Zagreb
Republika Hrvatska
e-mail: lovorka@isp.hr

Maja Katušić
Hrvatski institut za povijest
Opatička 10
10000 Zagreb
Republika Hrvatska
e-mail: maja.katusic@zg.t-com.hr

Središnja tema istraživanja jest životni put i djelovanje Crnogorca Rade Maine, istaknutoga mletačkog časnika u drugoj polovici XVIII. stoljeća. Na osnovi dosadašnjih historiografskih spoznaja i neobjavljenih izvora iz različitih pismohrana i knjižnica (Državni arhiv u Zadru, Znanstvena knjižnica u Zadru, Archivio di Stato di Venezia) u radu se prati vojnička karijera Rade Maine od vremena njegova obnašanja čina zastavnika i kapetana preko napredovanja u čin pukovnika, obnašanja dužnosti guvernadura Sinja i Knina te – u završnim godinama karijere – do unapređenja u čin generala i imenovanja zapovjednikom vojne posade u Zadru. U završnome dijelu rada obrađuje se oporučni spis Rade Maine (napisan u Zadru 1792. godine).

Ključne riječi: Rade Maina, Maine, Crna Gora, Zadar, Mletačka Republika, vojna povijest, društvena povijest, rani novi vijek

Uvod: o bokeljskim i crnogorskim useljenicima u Zadru

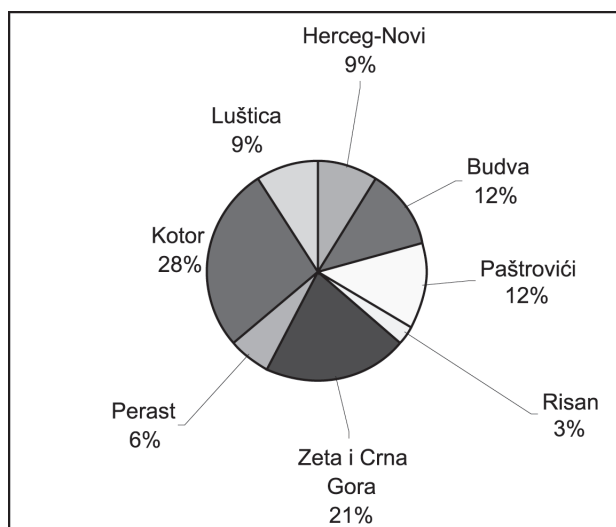
Razmatrajući demografsku i društvenu strukturu stanovništva duž istočnojadranske obale u razdoblju ranoga novog vijeka, moguće je – već i panoramskim uvidom u neke od temeljnih izvora za povijest pojedinih gradova (npr. bilježnički spisi, upravni spisi i drugo) – opaziti kako se kao najmnogoljudnije i strukturom stanovništva najšarolikije središte izdvaja onovremena dalmatinska prijestolnica Zadar. Uz brojne obrtnike, trgovce, svećenike i državne dužnosnike zavičajem od Mletaka, Veneta i Furlanije do udaljenih mletačkih prekojadranskih posjeda na

grčkome arhipelagu i na Peloponezu u Zadru su – najčešće kao privremeno nastanjena skupina stanovništva – djelovale i vojničke posade raznorodnoga etničkog i vjerskog podrijetla. Već od prvih osmanlijskih upada u zadarsko zaleđe (druga polovica XV. stoljeća), a osobito od XVI. stoljeća u Zadru se učestalije opažaju grčki stratioti, hrvatski konjanici (*Croati a cavallo*), albanski pješaci i konjanici (*Soldati Albanesi, Cappelletti*), posade naoružanih galija za zaštitu plovidbe Jadranom (*barche armate*), talijanski plaćenici i mletački časnici. Njihov je životni put bio vezan za sveukupan mletački državni prostor, a Zadar je – kao središnje vojno i strateško uporište Serenissime na hrvatskome uzmorju – bio njihovom glavnom bazom i najčešćim mjestom (privremenoga) djelovanja.¹

U sklopu obrade navedene problematike, koja se ne odnosi samo na vojnu nego i na društvenu i demografsku povijest Zadra i istočnoga Jadrana, važno mjesto odnosilo se i na prisutnost i djelovanje vojnika (ali i civilnih osoba) zavičajem s područja Boke kotorske, budvansko-barskoga priobalja i unutrašnjosti Crne Gore (onodobne Zete). Njihovu nazočnost bilježimo u Zadru (više nego u drugim našim uzmornim gradovima) kroz sveukupno promatrano razdoblje ranoga novog vijeka i početkom XIX. stoljeća, a zapažamo ih – osim u vojničkoj profesiji – i u brojnim civilnim zanimanjima. Tako se, primjerice (navedimo samo primjere sadržane u sklopu fonda Spisi zadarskih bilježnika: oporučni spisi i inventari), kao civilni građani Zadra (najčešće stalno naseljeni) bilježe useljenici zavičajem iz Kotora, Budve, Perasta, Herceg-Novoga, Risna, s poluotoka Luštice, iz Paštovića te iz unutrašnjosti Crne Gore (*de Montenegro, de Zeta*).²

¹ U prethodnim radovima obrađene su neke od ovih vojničkih skupina odnosno neki njihovi zapaženiji predstavnici. Usporedi primjerice: Lovorka Čoralić, "Zadarski kapetan XVII. stoljeća – Ulcinjanin Dominik Katić", *Zbornik Odsjeka za povijesne znanosti Zavoda za povijesne i društvene znanosti HAZU u Zagrebu* 22 (2004): 213-233; Ista, "Bartol Depope iz Glavotoka – *Croato a cavallo* u mletačkoj službi u Zadru (XVIII. st.)", *Vjesnik Državnog arhiva u Rijeci* 49 (2007): 81-91; Ista, "Albanska obitelj Ginni u povijesti Dalmacije i Istre (XVI. i XVII. st.) – prilog poznavanju komunikacija duž istočnojadranske obale", *Povijesni prilozi* 26 (2007), 33: 71-287; Ista, "Mletački časnici, svećenici, građani – tragom Barana u Zadru (XVII. – XVIII. stoljeće)", *Radovi Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Zadru* 50 (2008): 147-192; L. Čoralić – Maja Katusić, "Conte Veneto i Cavaliere di San Marco – Ivan Radoš (o. 1616. – 1686.)", *Povijesni prilozi*, 27 (2008), 35: 193-207; Iste, "Andrija Mladinić i Mihovil Anđelo Filiberi – časnici postrojbe *Croati a Cavallo* (iz društvene i vojne povijesti Dalmacije u XVIII. stoljeću)", *Povijesni prilozi*, 37 (2009): 247-282.

² Primjerice, Padron Francesco de Zorzi de Cattaro (Državni arhiv u Zadru, dalje: DAZd, Spisi zadarskih bilježnika, dalje: SZB, Simon Braicich: 1645. – 1678., b. VII., br. 282., 27. V. 1666.); Matteo figlio condam Vuco Mircovich da Cattaro calcolao (DAZd, SZB, Simon Braicich, b. VII., br. 354., 11. IX. 1674.); Stane Mattieva da Cattaro (DAZd, SZB, Simon Braicich, b. VII., br. 363., 8. IV. 1675.); Dottor Nicolò Pasquali Pima nobile di Cattaro (DAZd, Cancellaria dei conti veneti, sv. V., 2. II. 1771.); Cherstichio quondam Martin de Budua (DAZd, SZB, Simon Venier: 1586. – 1616., b. V., br. 287., 23. VIII. 1599.); Orsola quondam Steffano da Budua (DAZd, SZB, Simon Braicich, b. VII., br. 281., 12. V. 1666.); Anizza condam Steffano da Perasto detto Sedmacovich (DAZd, SZB, Zuanne Braicich: 1621. – 1645., b. XII., br. 73., 29. VIII. 1623.); Marco Raicevich da Castro Nuovo (DAZd, SZB, Pietro da Bassano: 1531. – 1570., b. II., br. 1., 4. VI. 1536.); Georgius da Risano (DAZd, SZB, Simon Budineus: 1556. – 1598., b. III., br. 66., 8. XII. 1558.); Margareta relicta Nicolò da Luca de Lustizza (DAZd, SZB, Zuanne Braicich, b. XIII., br. 431., 9. V. 1640.); Cristoforo Bogetich de Pastrovichio (DAZd, SZB, Giovanni Gri-

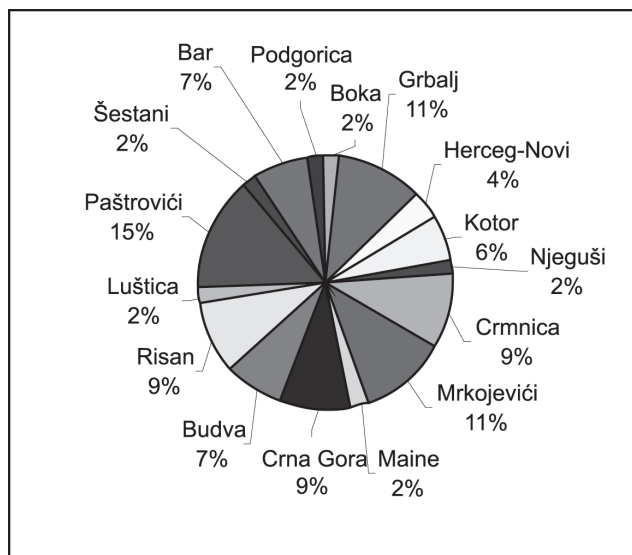
Grafikon 1.: Zavičajno podrijetlo bokeljskih i crnogorskih civilnih useljenika u Zadar prema godini nastanka oporuke (XVI. – XIX. stoljeće)

Raščlamba oporučnih spisa i inventara – nastalih u Zadru od XVI. stoljeća do konca XVIII. i prvih desetljeća XIX. stoljeća – otkriva nam da je u glavnome mletačkom gradu na hrvatskome uzmorju obitavao i nemalen broj (mnogo veći od civilnih useljenika) vojnika i časnika zavičajem od Boke kotorske do unutrašnjih gradova i predjela Crne Gore. Brojem zabilježenih primjera izdvajaju se vojne osobe podrijetlom iz Paštrovića (15 % od ukupnoga broja vojnika i časnika iz navedenih krajeva), Grbalja (Župa, 11 %), Mrkojevića (Markovići, 11 %), Crmnice (9 %), Risna (9 %) te širega neodređenog područja *de Montenegro* (9 %).³ U manjoj su mjeri zabilježene vojne osobe podrijetlom iz Kotora (6 %), Budve (7 %),

sogono de Franceschi: 1768. – 1824., b. XXIV., br. 183., 19. VI. 1822.); Rado de Montenegro quondam Milichi zapador (DAZd, SZB, Simon Venier, b. V., br. 66., 2. VIII. 1590.); Zuanne Cernagora (DAZd, SZB, Nicolò Lomazzi: 1678. – 1706., b. VII., br. 103., 20. IX. 1692.); Vuco de Montenegro (DAZd, SZB, Antonio Itcovich: 1698. – 1715., b. III., br. 72., 6. XI. 1711.).

³ Primjerice, Capitan Marco Pastrovich detto Ptizza (DAZd, SZB, Francesco Sorini: 1656. – 1677., b. II., br. 54., 26. II. 1662.); Steffano Pastrovich alfiere nella fusta Capitan Cristoforo Pastrovich (DAZd, SZB, Andrea Tori: 1675. – 1708., b. IV., br. 27., 15. X. 1678.); Stephanus Bosidarovich quondam Bosidar de villa Gerbglija territorio Cathari, stipendiarius ad custodia plathee ladre (DAZd, SZB, Daniel Cavalca: 1557. – 1566., b. III., br. 132., 13. IX. 1560.); Vuco Raich da Zuppa sargente (DAZd, SZB, Zuanne Sorini: 1645. – 1650., b. I., br. 30., 19. XI. 1646.); Luogotenente Dabo Marcovich de Marcovichi (DAZd, SZB, Zuanne Braicich: 1621. – 1645., b. XIII., br. 347., 27. I. 1636.); Millo Mladazin de Marcovichi soldato nella barcha armata del Signor Capitan Vucho de Marcovichi (DAZd, SZB, Zuanne Braicich, b. XIII., br. 379., 8. VIII. 1637.); Colonnello Vuco Cernizza (DAZd, SZB, Francesco Lantana: 1669. – 1687., b. I., br. 8., 17. XI. 1670.); Capitan Zuanne da Risano (DAZd, SZB, Zuanne Sorini, b. I., br. 14., 4. IX. 1646.); Vuco Gragianin da Monte Negro soldato a cavallo nella compagnia Tartaglia (DAZd, SZB, Andrea Tori: 1675. – 1708., b. IV., br. 25., 10. IX. 1678.); Dracole detto Anzolo Peacovich quondam Vuco della villa de Bogulte de Monte Negro, soldato della Compagnia Michal Angelo Filiberi (DAZd, SZB, Pietro Paolo Coltelli: 1777. – 1817., b. XXIV., br. 1., 5. XII. 1777.).

Bara (7 %) i Herceg-Novoga (4 %),⁴ dočim su druga zavičajna područja zabilježena ponajprije u pojedinačnim primjerima (Maine, Njeguši, Šestani, Podgorica i drugo).⁵

Grafikon 2.: Zavičajno podrijetlo bokeljskih i crnogorskih vojnika i časnika u Zadru prema godini nastanka oporuke (XVI. – XIX. stoljeće)

Časnici i vojnici te civili zavičajem od Herceg-Novoga do Bara i Podgorice činili su, razvidno je iz prethodnih navoda, zapažen dio strukture zadarskoga stanovništva prošlih vjekova. Iako, ukupno gledajući, nije riječ o velikome broju osoba, ovi su useljenici, bez obzira kojoj su vjerskoj i etničkoj skupini pripadali, davali znatan prinos demografskoj šarolikosti glavnoga mletačkog grada na istočnome Jadranu.

⁴ Primjerice, Rado di Cattaro con la galia del Bondumier (DAZd, SZB, Simon Venier: 1586. – 1616., b. V., br. 399., 10. VII. 1602.); Capitan Nicolò Brancovich da Cattaro (DAZd, SZB, Simon Braicich: 1645. – 1678., b. VII., br. 384., 13. III. 1677.); Luogotenente Michiel Budua (DAZd, SZB, Zuanne Braicich: 1621. – 1645., b. XII., br. 271., 13. IV. 1631.); Capitan Francesco Antonioli da Budua de fanti ultramarini (DAZd, SZB, Domenico Castelli: 1777. – 1812., b. XXXVII., br. 50., 6. X. 1788.); Sargente Maggiore Zorzi d'Antivari (DAZd, SZB, Nicolò Lomazzi: 1678. – 1706., b. VII., br. 146., 2. VII. 1697.); Piero da Castel Nuovo condam Florio soldato nella Compagnia di Carlo de Vidali guvernador (DAZd, SZB, Simon Venier: 1586. – 1616., b. V., br. 28., 28. VII. 1588.).

⁵ Primjerice, Zuanne Mahina quondam Vucich soldato a cavallo nella Compagnia Capitano Andrea Renessi (DAZd, SZB, Zuanne Braicich: 1621. – 1645., b. XII., br. 177., 24. VIII. 1627.); Capitan Nicolò Venich da Gnieghus d'Albania (DAZd, SZB, Zuanne Braicich, b. XIII., br. 337A, 30. VI. 1635.); Capitan Stefano Sestana quondam Nicolò detto Vuladil da Sestana paesi d'Albania (DAZd, SZB, Francesco Sorini: 1656. – 1677., b. II., br. 56., 23. VIII. 1662.); Tenente colonnello Giovanni Battista Podgorizza (DAZd, SZB, Antonio Calogera: 1768. – 1772., b. II., br. 15., 17. I. 1771.).

Cilj rada. Izvori i literatura

Središnja tema ovoga rada usmjerena je na proučavanje životnoga puta i djelovanja Crnogorca Rade Maine (Rade iz Maina),⁶ koji je – ratujući pod stijegom Privredre Republike – postigao jedan od najviših činova u mletačkoj vojsci (general). Rad se zasniva na proučavanju dosadašnjih spoznaja iz historiografije te – u mnogo većoj mjeri – na raščlambi dokumenata pohranjenih u Državnome arhivu u Zadru, Znanstvenoj knjižnici u Zadru te Državnome arhivu u Mlecima (Archivio di Stato di Venezia).

Kronološki najstarije djelo u kojemu su sadržani podaci o Radi Maini, a malo znano u hrvatskoj historiografiji, jest *Crkve i manastiri u općini budvanskoj* povjesničara i arheologa Mladena Crnogorčevića.⁷ Nadalje, sažet osvrt na djelovanje Rade Maine bilježimo i u djelima koja se bave istaknutim časnicima (ponajprije Dalmatincima) u mletačkoj te kasnije i u austrijskoj vojnoj službi. Prve takve tekstove, zasnovane u velikoj mjeri na rukopisnome djelu kulturnoga povjesnika Giuseppea Ferrari-Cupillija *Informazione sui mezzi d'insegnamento e di coltura sugli uomini più distinti avuti dalla Dalmazia e Albania Veneta nella seconda metà del secolo XVIII*,⁸ potpisuje Giuseppe Sabalich u knjizi *Huomeni d'arme di Dalmazia*⁹ i radu "La Dalmazia guerriera".¹⁰ Iznose se, ali najčešće bez oznake godina i drugih konkretnijih podataka, neke etape iz vojne karijere Rade Maine, izdvajaju njegove zasluge na području mletačkih pograničja u Istri i Boki, sudjelovanje u okršajima s gusarima te ističe njegovo strelovito napredovanje od običnoga vojnika do generala.¹¹ Nadalje, važan izvor za proučavanje udjela Rade Maine u mletačkoj intervenciji povodom pojave samozvanca Šćepana Maloga u Crnoj Gori objavljena je zbirka mletačkih izvora Šime Ljubića "Spomenici o Šćepanu Malom."¹² Rade Maina sažeto je spomenut i u radu Šime Peričića "Neki Dalmatinci – generali stranih vojski" u kojemu se, osim prethodno rečenih spoznaja iz historiografije,

⁶ U izvorima je uglavnom zabilježen kao Rade Maina, a bez oznake prezimena. Takav slučaj (kada mjesto zavičajnoga podrijetla s vremenom postaje prezime) nije rijedak u primjeru časnika zavičajem iz Crne Gore (ali i iz unutrašnjosti Dalmacije). Rade Maina se u literaturi ponekad navodi i kao Rade Krapović ili Rade Mašić (po mjestu podrijetla – selu Mažići u okolici Budve). Obitelj Krapović ogranak je roda Rucović koji se potkraj XIV. stoljeća doselio u Maine, a odvjetci te obitelji i danas žive u Budvi. U ovome će se radu koristiti inačica imena Rade Maina jer se tako, kao i ostali pripadnici obitelji, naziva i u većini korištenih arhivskih vrela.

⁷ Mladen Crnogorčević, *Crkve i manastiri u općini budvanskoj*. Zadar: Štamparija Špira Artale, 1901.

⁸ Rukopis je datiran u svibanj 1856. godine. Pohranjen je u Znanstvenoj knjižnici u Zadru (dalje: ZKZd), Ms 28353/861. Podaci o Radi Maini sadržani su na fol. 76-78.

⁹ Zara: Tip. S. Artale, 1909., 44.

¹⁰ *Archivio storico per la Dalmazia*, anno III., vol. V., fasc. 30., Roma, 1928: 292.

¹¹ Sažet podatak o Radi Maini bilježimo i u djelu zadarskoga povjesnika Angela de Benvenutija, *Storia di Zara dal 1409 al 1797*. Milano: Fratelli Bocca, 1944., 260. (podatak o imenovanju zapovjednikom zadarske vojne posade).

¹² *Glasnik Srpskog učenog društva*, 2. odeljak, knj. 2., Beograd, 1870, 25, 55-56.

biografski podaci o tome mletačkom časniku nadopunjuju gradivom iz središnje zadarske pismohrane.¹³

U ovome su radu za iščitavanje i raščlambu životopisa Rade Maina ponajprije korišteni arhivski dokumenti. Osim već spomenutoga rukopisa G. Ferrari-Cupillija, uporabljani su i fondovi iz Državnoga arhiva u Zadru (Spisi generalnih providura, Spisi zadarskih bilježnika) te fondovi Inquisitori di Stato i Inquisitori sopra l'amministrazione dei pubblici ruoli iz Archivio di Stato di Venezia.

Tragom navedenih izvora i literature u ovome ćemo radu nastojati, slijedom raspoloživih dokumenata, iznijeti osnovne podatke o životnome putu, vojnome djelovanju i društvenim kontaktima toga visokog časnika crnogorskoga podrijetla.

Zastavnik, kapetan, pukovnik, guvernadur, general – vojna karijera Rade Maine

General Rade Maina zavičajem potječe, kako je i prethodno navedeno, iz crnogorske oblasti Maine, a poblize mjesto njegova podrijetla tamošnje je selo Mažići (u izvorima navedeno kao *Masichi*).¹⁴ Prema podacima iz djela M. Crnogorčevića i rukopisa G. Ferrari-Cupillija odvjetak je obitelji koja se istaknula u mletačkoj vojnoj službi u koju je i sam pristupio vrlo mlad (*nella più verde età*). U vojnu službu uputio ga je stric Ivan, pukovnik u mletačkoj vojsci (*colonnello di Montenegro*).¹⁵ Ubrzo stječe čin zastavnika i sudjeluje u mletačko-osmanlijskim okršajima u blizini Ulcinja, u borbama s gusarima (vjerojatno također ulcinjskim), a kao kapetan djeluje na mletačkome pograničju u Istri (na mletačko-austrijskoj granici) i u Crnoj Gori.¹⁶

¹³ *Radovi Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Zadru* 42 (2000): 201.

¹⁴ Maine su područje sjeverozapadno od Budve. Od konca XV. stoljeća nalazile su se pod osmanlijskom vlašću, a okončanjem mletačko-osmanlijskoga rata 1714. – 1718. godine (Požarevački mir) pripale su – zajedno s područjem Pobora, Braića i Grbalja – Mletačkoj Republici. Sloville su kao jedan od crkvenih centara toga područja (manastiri Podostrog odnosno Podmaine i Stanjevići) te su do 1841. godine služile i kao rezidencija crnogorsko-primorskih mitropolita iz kuće Petrovića Njegoša. O Mainama usporedi temeljnu literaturu: Crnogorčević, *Crkve i manastiri u općini budvanskoj*; Duško Živanović, “Manastir Podostrog u Mainama”, *Anali Historijskog instituta JAZU u Dubrovniku* 4-5 (1955./1956.): 643-650; Jefto Milović, *Zbornik dokumenata iz istorije Crne Gore (1685-1782)*. Cetinje: Istorijski institut Crne Gore, 1956.; Gligor Stanojević, *Šćepan Mali*. Beograd: Naučno delo, 1957.; *Istorija Crne Gore*. knj. II., tom 2., Titograd: Istorijski institut Crne Gore, 1970.; knj. III., 1975.; Stanojević, *Južnoslovenske zemlje u mletačko-turskim ratovima XVI-XVIII vijeka*. Beograd: Istorijski institut, 1970.; Bogumil Hrabak, “Tri opštine katunjana između Crne Gore i Mlečana (1420. – 1797.)”, *Istorijski zapisi* 71(1998.), 3-4: 51-84; Pavao Butorac, *Boka kotorska u 17. i 18. stoljeću: politički pregled*. Perast: Gospa od Škrpjela, 2000.

¹⁵ Da su se pojedini odvjerci obitelji istaknuli u vojnoj službi, svjedoči isprava igumana Maksima, predstojnika manastira u Ostrogu, u kojoj se 1761. godine spominje kapetan Luka Krapović, vjerojatno istovjetan Luki kojega Rade Maina u oporuci spominje kao brata. U oporuci se kao kapetan također spominje i Radin nećak Ivan. Isti se Ivan u prosincu 1814. godine (u vrijeme druge austrijske uprave Dalmacijom) spominje kao bojnika (*maior*) u Dalmatinskoj regimenti. Usporedi: *Storia della formazione del Reggimento reale Dalmata. Organizzazioni, amalgamazioni, movimenti e campagna e registro de Sig. decorati del Reggimento*, ZKZd, rukopis, Ms. 15830/382, fol. 67.

¹⁶ Ferrari-Cupilli, *Informazione*, 76-77; Sabalich, *Huomini d'arme di Dalmazia*, 44.

Prvi konkretniji i izvorima bolje potkrijepljeni podaci o djelovanju Rade Maine bilježe se 1767. godine. Tada se, naime, u Crnoj Gori (upravo u Mainama) pojavio samozvanac poznat pod nazivom Šćepan Mali te se – predstavljajući se kao ruski car Petar III. (tada već pokojan) – uspio nametnuti za gospodara Crne Gore (do 1773. godine).¹⁷ Njegova pojava izazvala je burne reakcije susjednih osmanlijskih upravitelja, Rusije te osobito Mlečana koji su s nepovjerenjem i oprezom pratili razvoj događanja u svojim stečevinama u Crnoj Gori. Rade Maina, tada već u činu pukovnika (*colonnello*), ondje je poslan kako bi kao Mlečanima pouzdana osoba, a istodobno blizak i s Crnogorcima koji su se pod Šćepanovim utjecajem odmetnuli od svoje središnje vlasti izvidio stanje i obavijestio središnjicu o namjerama pobunjenika.¹⁸ U studenome iste godine Rade Maina obavio je i razgovor sa samozvanim carem te u izvješću upućenome providuru Renieru (4. studenoga 1767.) naveo kako je riječ o osobi koja je *uomo della mia statura ... parla la lingua illirica ... tien l'accento e pronuncia Bosnese (...) e da uomo di lettere*. Prilikom toga posjeta, kojemu je nazočio i crnogorski vladika Sava, Rade Maina došao je do zaključka kako zasigurno ne može biti riječ o ruskome caru Petru III. (prethodno je pomno osmotrio carev portret, pohranjen u jednome od tamošnjih manastira) te je naposljetku svoja razmišljanja i prosudbe prenio mletačkoj središnjici.¹⁹ Koliki je uistinu bio angažman Rade Maina u akciji smirivanja crnogorskih protumletačkih buntovnika na području Maina, Pobora, Braića te u Risnu, nije nam razvidno na osnovi postojećih dokumenata. Čini se da je, osim pokušaja diplomatskoga djelovanja u rodnome kraju, sudjelovao i u mletačkim akcijama u jesen 1767. godine tijekom kojih je vojnom snagom skršen otpor mletačkih podanika u Risnu i u Mainama. Prema pisanju G. Ferrari-Cupillija mletački je pukovnik tada bio u posebno delikatnoj situaciji jer su se među protumletačkim buntovnicima našli i članovi njegove obitelji te su rečene okolnosti dovele do razmimoilaženja i nesuglasica unutar obitelji.²⁰ Da je Rade Maina uistinu u tim okolnostima ostao odan mletačkome državnom stijegu i vojnim zapovijedima, posvjedočit će nam buduća događanja te njegov sve brži uspon u časničkoj hijerarhiji.

Koncem šezdesetih godina XVIII. stoljeća Rade Maina boravio je na Korčuli gdje je – kao mletački povjerenik – rješavao neki spor između mletačkih podanika i Dubrovčana. Ta je misija trajala više mjeseci i okončana je uspješno.²¹

¹⁷ Podrobnije vidi: Stanojević, *Šćepan Mali*.

¹⁸ Ljubić, "Spomenici o Šćepanu Malom", 25. (dopis generalnog providura Antonija Reniera od 20. X. 1767.).

¹⁹ Isto, 55-56.

²⁰ Navodi se kako je u jednome sukobu s Crnogorcima 1768. godine Rade Maina uspješno predvodio mletačku postrojbu i svoje sunarodnjake natjerao u bijeg. Usporedi: Ferrari-Cupilli, *Informazione*, 77; Peričić, "Neki Dalmatinci – generali stranih vojski", 44.

²¹ Ferrari-Cupilli, *Informazione*, 77; Peričić, "Neki Dalmatinci – generali stranih vojski", 44.

Više podataka o vojnoj karijeri Rade Maine bilježimo početkom sedamdesetih godina XVIII. stoljeća. Godine 1771. (18. svibnja) mletački dužd Alvise Mocenigo (1763. – 1778.) uputio je dukalu generalnome providuru Dalmacije Domenicu Condulmeru (1769. – 1771.) U tipizirano sročenoj obavijesti stoji da je na sjednici mletačke vlade 17. svibnja iste godine odlučeno da se *colonnello Rade Maina de fanti oltramaringi* imenuje guvernadurom vojne posade u Sinju. Na toj dužnosti naslijedio je Sigismunda Mosera, koji je tom prigodom imenovan guvernadurom Splita.²²

Čini se da Rade Maina nije dugo ostao na mjestu zapovjednika sinjske utvrde. Naime, već u svibnju 1772. bilježimo njegovo djelovanje (također u činu pukovnika) na području Veneta, točnije u utvrđi Marano.²³ Na osnovi prepiske koju Rade Maina tada izmjenjuje s predstavnicima visoke mletačke državne magistrature Inquisitori di Stato (od 24. do 26. svibnja 1772.) saznajemo da je taj mletački časnik (tada zapovjednik naoružanih galija koje patroliraju duž Canale de Marani) dobio naredbu zaustaviti dva peliga kojima zapovijedaju bokeljski kapetani Vicko Dabinović i Josip Marinović. Naredba je bila uspješno izvršena te su spomenuti kapetani i članovi posade oba broda uhićeni i zatvoreni na dvije mletačke galije. Na osnovi podataka iz ovih nekoliko pisama nije nam potpuno razvidan motiv zaustavljanja i uhićenja bokeljskih pomoraca, ali se (po svemu sudeći) radilo o pokušaju krijumčarenja neke robe i izbjegavanju kontrole od strane nadležnih mletačkih magistratura. Rade Maina tom prigodom u svome izvješću navodi popis članova posade obaju brodova²⁴ te redom nabraja njihovo naoružanje (puške, pištolji, brodski topovi, noževi, razna sječiva i drugo).²⁵ Nije razvidno kojim je ishodom završena ova “lagunarna” vojnička epizoda Rade Maina, ali se – prema drugim dokumentima – njegov boravak u tome dijelu mletačkoga državnog teritorija više ne bilježi.

Sljedeći podatak ponovno nas vraća u dalmatinski dio vojničke karijere Rade Maina. Godine 1778. (14. veljače) mletački dužd Alvise Mocenigo uputio je novu

²² DAZd, Spisi generalnih providura (dalje: SGP), Domenico Condulmer: 1769. – 1771., knj. II., kut. 171., 131-131’.

²³ Marano je utvrda smještena u Laguni Marano, zapadno od Grada, važna strateška točka u mletačko-austrijskome suparništvu u Furlaniji. Wormskim kapitulima 1521. godine, nakon ratova s Cambrajskom i Svetom ligom, Mlečani su izgubili vlast nad Maranom. Obnovili su je 1543. godine kada utvrdu kupuju od firentinskoga pustolova Pietra Strozija, čime je za stoljeća unaprijed otvoreno tzv. “maransko pitanje” (*questione di Marano*), koje je bilo uzrok brojnih austrijsko-mletačkih sporova.

²⁴ Na peligu kojim je zapovijedao kapetan Vicko Dabinović zabilježeni su sljedeći članovi posade: Aleksandar Tripković, Tripun Lučić, Božo Radimiri, Jure Pasković, Krsto Lučić, Josip Konsarović, Stipan Đurović, Matija Milinović, Nikola Petrović, Pavao Derzić, Marko Dabinović, Grgur Radimiri i Antun Radimiri (kadet u dječjačkoj dobi). Članovi posade broda kojime je upravljao Josip Marinović bili su: Marko Marušinović, Božo Marović, Krsto Parenović, Matija Milović, Krsto Mijatović, Stjepan Andrić, Božo Pasković, Antun Salović, Božo Kukoš (*Cucos*) i Antun Matović.

²⁵ Archivio di Stato di Venezia (dalje: ASV), Inquisitori di Stato, b. 191., Lettere ai confidenti: Rade Maina, 1772.

dukalu aktualnome generalnom providuru Dalmacije Alviseu Foscariju (1778. – 1780.). U dukali je, po uzoru na prethodno spomenuti obrazac, navedeno kako je u mletačkoj središnjici odlučeno da se Rade Maina, sada u činu *sargente maggiore di battaglia*, imenuje guvernadurom kninske utvrde. Na tome je položaju naslijedio kotorskoga plemića i generala (*sargente generale*) Franju Buću. U odredbi se navodi kako će rečena služba trajati tri godine, a njezin će obnašatelj (uz odgovarajuće obveze) primati i pripadajuću plaću.²⁶

Dužnost kninskoga vojnog zapovjednika bila je, kako se čini, samo kratkotrajna usputna stepenica u napredovanju Rade Maine prema najvišim činovima. Već sljedeće godine, dukalom dužda Paola Reniera (1779. – 1789.) od 22. svibnja, navodi se kako je služba Rade Maine kao kninskoga guvernadura istekla te se imenuje zapovjednikom (guvernadurom) zadarske vojne posade. Na njegovo je mjesto postavljen je *sargente maggiore di battaglia* Antonio Maroli.²⁷

Rade Maina obnašao je dužnost glavnoga zapovjednika obrambenih snaga dalmatinske prijestolnice (a time faktično i vojnih snaga Dalmacije) u idućih nekoliko godina. Kroz to vrijeme postigao je i čin mletačkoga generala (*sargente generale*). U tome činu, kao zapovjednik postrojbi oltramarina, Rade Maina bilježi se 1779./1780. godine u kontekstu provedbe reformi mletačkih prekojadranskih vojnih snaga. Iz toga razdoblja bilježimo prepisku Rade Maine s generalnim providurom Dalmacije Alviseom Foscarijem te s mletačkom magistraturom za novačenje (Inquisitori sopra l'amministrazione dei pubblici ruoli). Maina se u tim izvorima spominje kao *sargente general, governadore e commandante dell'armi in Provinzia* te u nekoliko navrata upućuje dopise predstavnicima mletačke vlasti u Dalmaciji u svezi novačenja oltramarinskih vojnika. Dopisi su obično popraćeni konkretnim tabelarnim popisom vojnika koji su – upravo pod Maininim vodstvom (*sopra-intendenza di Rade Maina*) – odaslani (*spediti*) u službu na područje mletačkih stečevina *in Golfo e Dominante*.²⁸ Kao obnašatelj najviših vojnih činova i ovlasti Rade Maina spominje se i u završnim dokumentima koji su predmet ovoga rada.

Oporučni spis i darovnice članovima obitelji: raščlamba

Završni spisi koji se odnose na generala Radu Mainu njegova su oporuka i popis troškova iskazanih najbližim članovima obitelji. Načinjeni su u Zadru 1792. godine, a pohranjeni su u tamošnjemu Državnom arhivu u sklopu fonda Spisi zadarskih bilježnika.²⁹

²⁶ DAZd, SGP, Alvise Foscari: 1778. – 1780., knj. I., kut. 190., 33.

²⁷ DAZd, SGP, Alvise Foscari: 1778. – 1780., knj. I., kut. 190., 57.; Peričić, "Neki Dalmatinci – generali stranih vojski", 44.

²⁸ ASV, Inquisitori sopra l'amministrazione dei pubblici ruoli, b. 7., anno 1755 – 1790 (Relazioni Buch), pisma iz 1779. i 1780. godine.

²⁹ Giovanni Grisogono de Franceschi: 1769. – 1824., b. XXIV., br. 132.

Kronološkim slijedom prvo je sastavljen (u formi inventara) troškovnik izdataka u novčanim iznosima i pokretnoj imovini darovanoj članovima obitelji. Taj je spis predan zadarskome javnom bilježniku Giovanniju Grisogonu de Franceschiju 6. srpnja 1792. godine. Sastavljen na više listova troškovnik zapravo sadrži pregled imovine kojom je Rade Maina raspolagao u Zadru i zavičajnome selu Mažići u Mainama, a navedena je s obzirom na njezinu razdiobu najbližim članovima generalove obitelji. Spis počinje pregledom darovnica upućenih Radinome bratu Luki, a kao jedan od datuma (koji će se ponavljati i u navodima koji se odnose na druge članove obitelji) zabilježen je 30. listopada 1763. godine kada je, vjerojatno, u Mažićima načinjena razdioba obiteljske imovine. U prvome dijelu navode se troškovi koje je Rade Maina imao prema bratu Luki, a u svezi obiteljskoga imanja u rodnome selu. Ovdje se nabrajaju različite isplate namijenjene za kupnju žita i biškota, troškovi oko popravaka i dogradnje kuće i gospodarskih zgrada, naplata dugova pojedinim osobama (iz Boke i Maina) te izravne isplate određenih novčanih iznosa bratu Luki (prenositelj je bio Marko Tanović).³⁰ Posebno su navedene svote upućivane iz Zadra u više navrata (1782. i 1784. godine) posredstvom kapetana Nikole Maine,³¹ a sveukupan iznos utrošen na Luku iznosio je 166 cekina i 19 lira. Slijedi, s nadnevkom od 30. kolovoza 1784. (Zadar), popis pokretnina koje Rade Maina namjenjuje bratu Luki i njegovu sinu svećeniku Petru (naveden je kao *don Pietro Crapovich*).³² Riječ je o različitim odjevnim predmetima (pohranjenim *nel casson n. 1*) kao što su, primjerice, krzneni ogrtač, košulje (neke sa srebrnom, a neke sa zlatnom dugmađi), različiti ogrtači i odijela, zatim o pokrivačima, posteljini, kuhinjskome priboru (tanjuri, posuđe i slično) te namještaju (tepih, stolice).

Na sličan je način popisana i imovina koja je pripala Radinu nećaku Marku. Kao i u prethodnome primjeru (u svezi brata Luke), navedene su Radine isplate Marku nakon obiteljske podjele 1763. godine. Ukupna svota koju je Marko primio iznosi

³⁰ Marko Tanović bilježi se kao prenositelj Radinih uplata i u primjeru drugih članova obitelji. Vjerojatno je riječ o mainskome kapetanu Marku Tanoviću, koji se bilježi kao jedan od najistaknutijih podržavatelja Šćepana Maloga. Prema onovremenim izvorima nepoznati se samozvanac najviše pouzdavao u Tanovića (navodi se da je isključivo od njega primao hranu i piće) i imenovao ga je lokalnim serdarom. Mletačka je vlast u Tanoviću vidjela jednoga od najopasnijih protivnika i u više odredbi nalagala tamošnjim predstavnicima svoje vlasti da ga uhite i protjeraju sa sveukupnoga mletačkog državnog područja. Isplate koje je Rade Maina obavljao preko Marka Tanovića vjerojatno su se zbile prije 1767. godine kada su se – po svemu sudeći – dvojica nekadašnjih prijatelja našla na suprotstavljenim stranama. O Marku Tanoviću usporedi: Ljubić, “Spomenici o Šćepanu Malom”, 17, 27, 61, 66, 71, 100 (u Ljubićevu prijepisu prezime je pogrešno navedeno kao Janović); Stanojević, *Šćepan Mali*, 20, 39, 48, 78; Hrabak, “Tri opštine katunjana”, 76.

³¹ Kapetan Nikola Maina zabilježen je kao zapovjednik postrojbe *de nazionali* 1781. godine (Biskupski arhiv u Kotoru, Matične knjige katedrale Sv. Tripuna, Matične knjige vjenčanih, 1781. godina).

³² Petar Krapović, nećak Rade Maine bio je svećenik crkve Sv. Save u Budvi, a spominje se i u jednoj bilješci kao vlasnik evanđelja tiskanoga u Moskvi 1751. godine. Značenje toga evanđelja jest u tome što ga je crnogorskome mitropolitu 1753. godine darovala ruska carica Elizabeta Petrovna. Usporedi: Crnogorčević, *Crkve i manastiri u općini budvanskoj*, 4, 22.

115 cekina i 4 lire, a odnosi se – kao i u Lukinu slučaju – na troškove za gospodarske zgrade i kuću, nabavku žita i biškota te višestruke isplate učinjene iz Zadra od 1776. do 1788. godine. Kao posrednici odnosno prijenosnici upućenih novčanih svota redovito su navedeni Radini sunarodnjaci i “braća po oružju”: Rade Tanović, već spomenuti kapetan Nikola Maina te kapetan Jovo Bogetić.³³ Slijedi, s nadnevkom od 30. kolovoza 1784. godine (Zadar), popis pokretnina namijenjenih nećaku Marku (odijela, košulje, ubrusi, stolnjaci, ručnici, posteljina i drugo). Treća osoba zabilježena u popisu obdarenih članova obitelji Rade Maine njegov je pranećak (*pronipote*) Vuk, a prva skupina troškova datirana je već spomenutim nadnevkom (Mažići, 30. listopada 1763. godine). I u ovome primjeru riječ je o uobičajenim stavkama za naplatu žita, različite radove na kući i na gospodarskim zgradama kao i o novčanim iznosima koji su Vuku isplaćeni u više navrata preko već spomenutih Radinih posrednika (ukupna svota iznosi 112 cekina i 19 lira). Nadalje, pranećaku Vuku pripao je i dio generalove pokretne imovine koja sadržajem i brojem odgovara istovrsnoj imovini darovanoj Radinom bratu Luki, njegovu sinu Petru i nećaku Marku.

Na isti su način navedeni i Radini troškovi prema bratu Petru (iznos je 178 cekina i 41 solid), a zanimljivo je napomenuti da je nešto veći iznos od prosjeka uzrokovan okolnostima zarobljavanja Petrova sina Krste, kojemu Rade Maina 1780. godine namjenjuje 25 cekina i 18 lira za otkup (vjerojatno iz osmanlijskog zatočeništva). Naposljetku, završne darovnice (isključivo pokretne imovine) upućene su Radinu nećaku kapetanu Andriji Vukašinoviću,³⁴ koji stečene predmete (uglavnom odjeću) može uživati *unitamente a suoi figli maschi*. Pri tome se posebno izdvaja Andrijin sin Ivan, kojemu poklanja *un palossetto guarnito d'argento, ed un bastone canna d'India*.

³³ Kapetan Jovo Bogetić, sin Vuka iz Grblja, u više se navrata spominje u zadarskim bilježničkim spisima. Godine 1773. zabilježen je u popisu osoba kojima je neke novčane iznose dužan kapetan Andrija Bezzi (DAZd, SZB, Bortolo Ferrari: 1763. – 1783., b. VI., Inventari, br. 17., 17. II. 1773.). Godine 1777. Jovo Bogetić je – zajedno s Radom Mainom (naveden u činu *sargente maggiore di battaglia*) i kadetom Đurađem Živkovićem – imenovan izvršiteljem oporuke pukovnika Marka Đikanovića (*Giacanovich*) iz crnogorske oblasti Crmnica (*Cernizza*), pripadnika *Milizie regolate nazionali* (DAZd, SZB, Bortolo Ferrari, b. V., filza 4, br. 106., 31. XII. 1777.). Bliska povezanost s generalom Radom Mainom potvrđena je i iz oporučnoga navoda Jove Bogetića. Oporuka je sastavljena 1776. godine u Zadru, a Rade Maina (naveden kao *brigadier*) jedan je od imenovanih izvršitelja oporučiteljevih legata. Bogetić je umro početkom siječnja 1780. godine, a zanimljivo je napomenuti da je njegova oporuka otvorena u kući generala Rade Maine u Zadru (DAZd, SZB, Giovanni Grisogono de Franceschi: 1768. – 1824., b. XXIV., br. 63., 25. IV. 1776.).

³⁴ Andrija Vukašinović spominje se u Zadru od sedamdesetih godina XVIII. stoljeća. Godine 1776. jedan je od svjedoka (zabilježen u činu zastavnika) prilikom sastavljanja oporuke već spomenutoga Jove Bogetića (DAZd, SZB, Giovanni Grisogono de Franceschi: 1768. – 1824., b. XXIV., br. 63., 25. IV. 1776.). Tijekom idućih desetljeća napredovao je u vojničkoj hijerarhiji te je 1802. godine zabilježen kao pukovnik postrojbe *de oltramarini* (svjedok je u kodicilu istaknutoga mletačkog generala iz Budve Marka Antuna Bubića) (DAZd, SZB, Domenico Castelli: 1777. – 1812., b. XXXVII., filza IV., br. 140., 24. VII. 1802.).

U završnome dijelu troškovnika – uz potpis bilježnika Giovannija Grisogona de Franceschija – navodi se da su prethodno opisani listovi zaprimljeni u bilježnikovu uredu te da će se za izvršenje legata namijenjenih pojedinim članovima obitelji starati izvršitelji oporuke.

U istome svežnju u kojemu je pohranjen i troškovnik sadržana je i oporuka generala Rade Maina datirana 12. srpnja 1792. godine. U njezinome uvodnom dijelu – nakon uobičajenih formulacija karakterističnih za početni dio oporučnoga spisa – iskazuje se želja za posljednjim počivalištem oporučitelja. S obzirom na pripadnost pravoslavnoj vjeri³⁵ Rade Maina oporučno određuje da njegovi zemni ostaci budu sahranjeni u zadarskoj pravoslavnoj crkvi Sv. Ilije³⁶ uz pratnju tri svećenika te bez nekih posebnih dodatnih pogrebnih ceremonija (osim paljenja šest baklji). Izvršiteljima svoga posljednjeg zapisa Rade Maina imenuje pravoslavne useljenike u Zadar Stefana Đurića i Gavrila Petrovića,³⁷ kojima povjerava provođenje svih svojih oporučnih odredbi. Nadalje, napominje se kako su bilježniku prethodno povjereni na čuvanje listovi (označeni brojevima 1-4-5-6-7) na kojima su navedeni oblici pomoći (troškovnik) koje je Rade Maina tijekom proteklih godina iskazivao prema svojoj braći i nećacima.

Važan dio oporuke odnosi se na crkvu Sv. Petra i Pavla u Mažićima, koju je Rade Maina (prema vlastitu iskazu) dao sagraditi o svome trošku. Opisujući selo Mažiće Crnogorčević također spominje i crkvu, ali je iz njegova opisa razvidno da se radi o dvije odvojene crkve. Spominje manju i stariju crkvu Sv. Pavla i u njezinoj blizini crkvu Sv. Petra, koju je dao sagraditi upravo Rade Maina. Uz crkve se na-

³⁵ Rade Maina bio je uključen u crkveno-politička previranja vezana uz položaj pravoslavnoga stanovništva u Dalmaciji sredinom XVIII. stoljeća, a koja su se odnosila na izbor pravoslavnoga episkopa u Dalmaciji. Prema Crnogorčevićevim navodima u razdoblju od 1764. do 1776. godine zagovarao je slavenski jezik u pravoslavnome bogoslužju. Usporedi: Crnogorčević, *Crkve i manastiri u općini budvanskoj*, 22. O toj problematici šire vidi: Mile Bogović, *Katolička crkva i pravoslavlje u Dalmaciji*. Zagreb: Kršćanska sadašnjost – Školska knjiga, 1993.

³⁶ Jednobrodna crkva Sv. Ilije u Zadru sagrađena je 1773. godine na mjestu srednjovjekovne crkve istoga titulara, koju je 1578. godine zadarski nadbiskup Natale Venier predao Grcima, pretežno mletačkim vojnicima. U drugoj polovici XVIII. stoljeća crkvu su uglavnom preuzeli pravoslavni vjernici (Srbi i Crnogorci) doseljeni u Zadar kao vojnici, časnici, obrtnici i trgovački poduzetnici. Usporedi: Carlo Federico Bianchi, *Zara cristiana*. sv. I., Zara: Tipografia Woditzka, 1877., 450-453.

³⁷ U izvorima koji bilježe Stefana Đurića i Gavrila Petrovića (uporabljjenima u ovome radu) nije upisano njihovo zanimanje, ali je – po svemu sudeći – riječ o bogatim useljenicima koji su se bavili trgovinom. Uživali su ugled u onodobnoj pravoslavnoj zajednici u Zadru, o čemu posvjedočuje njihova česta nazočnost pri sastavljanju oporuka uglednih pravoslavnih građana Zadra. Tako je Stefan Đurić 1793. godine imenovan izvršiteljem oporuke Grka Antonija Lascarija, admirala zadarske luke (DAZd, SZB, Domenico Castelli: 1777. – 1812., b. XXXVII., filza II., br. 81., 14. VIII. 1793.), a Gavrilo Petrović jedan je od svjedoka prilikom sastavljanja oporuke vlaškoga trgovca Agi Marka Dimitrovića iz Moskopolja u Epiru (DAZd, SZB, Domenico Castelli, b. XXXVII., filza III., br. 88., 18. II. 1794.). Đurić i Petrović bilježe se i kao poslovni ortaci. Godine 1780. s Nikolom Vukovićem iz Civljana kraj Knina dogovaraju kupnju kastrata (DAZd, SZB, Domenico Castelli, b. I., fasc. VIII., 25'-26., 25. IX. 1780.). Početkom XIX. stoljeća u Zadru se bilježi useljenik Đurađ Đurić iz Crmnice kojemu je – u obje napisane oporuke – izvršitelj Gavrilo Petrović (DAZd, SZB, Domenico Castelli, b. XXXVII., filza IV., br. 132., 28. VIII. 1801.; Pietro Paolo Coltelli: 1777. – 1817., b. XXIV., br. 58., 2. VI. 1806.).

lazilo groblje, a cijeli je kompleks bio okružen zidom pa ga vjerojatno zato Rade Maina u oporuci i promatra jedinstveno. U blizini toga crkvenog kompleksa nalazila se i obiteljska kuća generala Maine.³⁸ Za ukrašavanje crkve namjenjuje jednu svjetiljku koja će gorjeti na dan Svih svetih kao i dvije od četiri slike (*quadri*) koje se nalaze u Radinoj kući u Zadru. Vjerojatno je riječ o pravoslavnim ikonama od kojih su dvije darovane Radinu nećaku – kapetanu Ivanu.³⁹ U svezi spomenute crkve mletački general određuje da se od njegovih prihoda s posjeda u Mainama godišnje isplaćuje jedna polovica dobiti za *benefizio della chiesa*, dočim je druga polovica prihoda namijenjena za uzdržavanje jednoga svećenika (paroh) koji će stalno djelovati pri navedenoj crkvi. Iz sljedećega oporučnog navoda razvidno je kako je aktualni svećenik crkve Sv. Petra i Pavla njegov već spomenuti nećak Petar (sin Radina brata Luke), a nakon njegove smrti na istoj ga svećeničkoj dužnosti treba naslijediti *un religioso della famiglia Crapouich*. U slučaju da iz te obitelji ne bude svećenika, tu će dužnost i čast obnašati netko s područja Maina – *sempre però d'ottimo, e religioso contegno*. Za izvršenje legata i obveza prema spomenutoj crkvi Rade Maina ovlašćuje kapetane Andriju Vukašinića (Radin nećak) i Luku Kneževića, koji su obvezni načiniti inventar svih pokretnina u rečenoj mainskoj crkvi i kojima se daje u ovlast odabir novoga svećenika, a na način koji je Rade Maina prethodno opisao.

Osim toga, izvori svjedoče i o Radinim vezama s ostalim tamošnjim crkvama. Godine 1787. godine spominje se kao darovatelj (ktitor) crkve Sv. Save u Budvi, dok je crkvi Sv. Petke u Podmainama poklonio dva kandila. Na oba kandila, od kojih je jedno datirano 1747., a drugo u 1784. godinu, urezana su na talijanskome jeziku imena pripadnika obitelji Mažić (Krapović). Uz samoga Radu navedeni su i njegov stric, ranije spomenuti pukovnik Ivan, Ivanova supruga Ivana te njihova djeca Bastian, Dafna (*Daffne*) i Pisana.⁴⁰

Oporuka Rade Maine sadrži relativno malo izravnih legata članovima obitelji. Izrije kom se bilježe nećakinje Ana i Magdalena (ne navodi se čije su one kćeri) kojima se dariva po dvadeset cekina. Glavnim nasljednikom sve svoje imovine (*cioè beni mobili argenti, denari, crediti, capitali, stabili*) mletački general imenuje već spomenutoga nećaka kapetana Ivana i njegova sina Spiridona kao i druge (očito još nerođene) Ivanove muške potomke. Spiridonu i njegovoj (potencijalnoj) braći Rade namjenjuje (uz nadzor izvršitelja oporuke) prihod od sto cekina koji će se uložiti u neki stabilan i siguran posjed ili poslovanje, ali uz uvjet da novčani dobitak Ivanovi muški potomci mogu uživati tek kada napune 25 godina života.

³⁸ Crnogorčević, *Crkve i manastiri u općini budvanskoj*, 21-22.

³⁹ Na osnovi raspoloživih dokumenata nije razvidno koji je od Radine braće Ivanov otac. Kapetan Ivan Maina također se spominje u Zadru. Godine 1787. izvršitelj je oporuke pukovnika i contea Andrije Giustiniana s Krfa, jednoga od viših časnika u zadarskoj tvrđavi (DAZd, SZB, Giovanni Grisogono de Franceschi: 1768. – 1824., b. XXIV., br. 115., 15. II. 1787.).

⁴⁰ Crnogorčević, *Crkve i manastiri u općini budvanskoj*, 17.

Spis završava navodom da je oporuka načinjena u kući *d'esso Signor testatore* u četvrti Sv. Antuna, a u prisutnosti Nikole Dimitrovića⁴¹ i Pietra Franceschinija. Završni navod u oporučnome spisu zabilježen je 6. kolovoza 1792. godine kada se navodi kako je “prošlo malo sati” od kada je *Sua Eccellenza Sargente General Rade Maina* preminuo. Oporuka je otvorena na zahtjev kapetana Ivana Maine, nećaka i glavnoga nasljednika sveukupne imovine (neraspodijeljene drugim legatima) generala Rade Maine. Prilikom službenoga otvaranja oporuke bili su prisutni zadarski građani Nikola Sandri i Ivan Grandi. Tim navodom i potpisom bilježnika i gradskoga vijećnika-egzaminatora završavaju dokumenti koji se odnose na životni put i djelovanje visokoga mletačkog časnika Rade Maine.

Zaključak

U razdoblju mletačke uprave u Dalmaciji grad Zadar – onodobna prijestolnica *Stato da mar* na istočnojadranskoj obali – slovio je za vodeće vojno i strateško uporište, mjesto u kojemu su djelovale vojne posade, časnici i vojnici raznorodnoga zavičajnog podrijetla. Uz posade koje su popunjavali vojnici iz bliže zadarske okolice i širega područja Dalmacije, ondje su prisutni – o tome vrela nepobitno svjedoče – časnici i vojnici podrijetlom od sjeverne Italije do Grčke. Kroz sveukupno promatrano razdoblje ranoga novoga vijeka u Zadru su zapaženu ulogu imale i vojne osobe iz mletačkih stečevina u Boki i budvansko-barskoga priobalja te iz Crne Gore – tada najvećim dijelom u sastavu osmanlijske države.

U ovome prilogu središte istraživačkoga zanimanja fokusirano je na životni put i djelovanje Crnogorca Rade Maine, časnika koji je u posljednjim desetljećima opstojanja *Serenissime* dostigao jedan od najviših časničkih činova u mletačkoj vojsci. Zavičajem iz kraja koji je u XVIII. stoljeću bio sastavni dio mletačkih prekomorskih posjeda, Rade Maina je – poput brojnih drugih svojih sunarodnjaka – zarana stupio u vojnu službu pod stijegom Svetoga Marka. Zastavnik, kapetan, pukovnik, guvernadur Sinja i Knina, mletački povjerenik na istarskom i bokeljskom pograničju, pouzdanik mletačke središnjice u osjetljivomu diplomatsko-političkom previranju uzrokovanom pojavom samozvanca Šćepana Maloga te, naposljetku, zapovjednik zadarske utvrde, oltramarinskih postrojbi i general – ključne su riječi i odrednice koje sažimaju vojničku karijeru Rade Maine. Cijelom vojnom službom poglavito vezan za Dalmaciju Rade Maina je posljednje godine života proveo u Zadru gdje i umire u praskozorje utrnuća Kraljice mora. Ondje je, kako to pokazuju izvori (Spisi zadarskih bilježnika), ostvarivao brojne društvene kontakte, ponajprije komunicirajući s osobama iste profesije i istoga zavičajnog

⁴¹ Trgovac Nikola Dimitrović, brat već spomenutoga Marka Dimitrovića (bilješka 37.), zavičajem također potječe iz Moskopolja. Godine 1771. bilježi se kao jedan od kreditora časnika Jurja Kolanovića, poručnika u topničkoj postrojbi u Zadru (DAZd, SZB, Bortolo Ferrari: 1763. – 1783., b. V., filza III., br. 88., 20. V.1771.).

podrijetla. Iako je njegov životni put – kao uostalom i svakoga profesionalnog vojnika – bio vezan uz različite krajeve i gradove, nikada nije prekidao veze s domovinom. O tome svjedoče brojne darovnice i legati članovima rodbine u zavičaju te o njegovu trošku podignuta crkva Sv. Petra i Pavla u rodnome selu Mažićima.

Životna priča Rade Maine – u nekim svojim epizodama i filmski uzbudljiva – nalik je nizu karijera vojnika i časnika koji su ratovali pod stijegom Serenissime. Specifična je i osobna kao što su osobite i vlastite sve pojedinačne ljudske priče i sudbine, ali nam – promatrana u širemu kontekstu – zorno posvjedočuje i o društvenim i demografskim sastavnicama u povijesti mletačkoga istočnog Jadrana na izmaku ranoga novovjekovlja.

PRILOG: Prijepis troškovnika (inventara) i oporuke generala Rade Maine (Državni arhiv u Zadru, Spisi zadarskih bilježnika: Giovanni Grisogono de Franceschi: 1769. – 1824., b. XXIV., br. 132.)

Nel nome di Cristo amen. L'anno dalla Sua Santissima Natiuità 1792, indizione decima, giorno di giouedi, li dodeci Luglio. Nelli tempi del Serenissimo Principe e Signor Nostro Eccellentissimo il Signor Lodouico Manin per l'Iddio grazia inclito Doze di Venezia,⁴² del Reggimento dell'Illustrissimo Signor Gerolimo Bragadin Conte di Zara,⁴³ alla presenza del Nobil Signor Zaratino il Magnifico Signor Conte Dottor Giouanni Antonio Fanfogna onorando Consigliere,⁴⁴ di me nodaro, e de testimonii infrascritti.

Personalmente costituito Sua Eccellenza Sargente General Rade Maina in questa Città, a me nodaro noto, e considerando la certezza della morte, l'incertezza dell'ora, e fino a che s'attroua per la Dio grazia sano di mente, sensi, intelletto, e loquella, sebbene in ettà senile, uolse disponer, ed ordinar delle cose sue chiamo me nodaro onde le scriua il presente suo testamento, e l'ultima sua uolontà da auer il suo effetto, e la sua esecuzione seguita che fosse la di lui morte.

Prima però d'ogni altra cosa raccomanda l'anima sua al suo Creatore, alla Gran Vergine Madre, ed a Santi Suoi Protettori onde intercessa se sia da Sua Diuina Maestà la remissione, e perdone di sue colpe.

Ridotto cadauere il di lui corpo, ordina interroto sia nella chiesa di San Ellia di Greci in questa Città, con soli trè religiosi d'accompagnamento senza alcuna pompa funebre e riddotto nella chiesa sian accese sei torzie da libre otto l'una, e assunte in onor di Dio.

A luoghi Pii di questa Città, casa di Pietà, e poueri schiaui Cristiani ariccordati a lui Signor Sargente General testator per douer d'ufficio disse non lasciar co'alcuna.

Commissarii, ed esecutori fedeli del presente suo testamento ed ultima uolontà ha pregato siano li Signori Steffano Giurich, Gabriel Petrouich abitanti in questa Città, a quali dà facoltà di far esequire le ordinazioni d'esso Signor Sargente General al tempo di sua morte ordina che da detti suoi commissarii sian fatto vn esatto inuentario di tutta la di lui facoltà.

Mosso da spirito di ammoreuolezza uerso li suoi congiunti fratelli, e nipoti che hà in ogni tempo soccorsi, non da alcun douere uerso loro, rissolse di benefficarsi come gli è piacciuto, essendo il promesso benefizio acquisto del di lui prestato seruigio al Prencipe Serenissimo, che però cadaun de beneficati goderà quanto

⁴² Posljednji mletački dužd Lodovico Manin vladao je od 1789. do 1797. godine.

⁴³ Girolamo Bragadin, zadarski knez od 1790. do 1792. godine.

⁴⁴ Ivan Antun Fanfogna, sin Josipa, zadarski plemić, učitelj prava, sudac i državni pravnik. Usp.: *Hrvatski biografski leksikon*, sv. IV., Zagreb, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 1998., 131. (tekst: Serdo Dokoza Nikpalj).

le uiene lasciato, pregando di arricordarsi di suffragar l'anima di lui Signor testatore con orazioni.

Item dichiara di auer fatto estender da mano a lui fida cinque fogli, marcati numero 1-4-5-6-7, in cadaun de quali stanno descritti li souegni dati alli fratelli d'esso Signor testatore doppo la diuisione, ed in essi fogli egualmente quanto a cadaun d'essi lascia a titolo di legato, perciò ordina che sian pontualmente a cadaun de nominati ne fogli stessi consegnati li effetti, e dinnari nelli stessi descritti, ed in mancanza de fratelli, altesa morte, alli loro figliuoli.

Item lascia iure legati alle Signora Anna e Madalena nezze d'esso Signor testatore zecchini uenti per cadauna, douendo esser detratti zecchini dieci dal legato dalla Signora Anna, e ciò altesa la prestanza d'altri tanti già anni fatta al di lei marito, e ciò in altestato d'affetto.

Item disse di auer a spese d'esso Signor testator fatta costruire a Masichi una chiesa dedicata a Santi Pietro, e Paolo, e proueduta dell'occorente cosi alla medesima per maggior ornamento le lascia la allampeda (!) d'argento d'esso Signor testatore per esser accesa in Sancta Sanctorum in faccia al Redentore e cosi pure li quadri tutti, chi esistono presso Sua Eccellenza nella casa di sua abitazione, doppo la scelta di due, che farà Capitan Zuanne suo nipote, a suo beneficcio.

Item ordina che da capitali inuestiti in Maina di sua ragione abbia annualmente il suo reddito a passare mettà a benefizio della chiesa, e l'altra mettà dell'officiatore pro tempore della chiesa sudetta, disposizione, che douerà eseguirsi da commissari, sempre che la presente, e la premessa sia rrellattiuua alle Sovrane leggi, e se queste ostassero passi il tutto nell'asse dall'eredità d'esso Signor Sargente General, e nel chiamato suo erede.

Item alteso il diritto di destinare l'officiatore esso Signor Sargente General, cosi hà destinato l'attuale Don Pietro, alla di cui morte douerà succeder un religioso della famiglia Crapouich, escluso il forestiero, ed estero, ed in mancanza della nominata famiglia, vno della comunità di Maini, sempre però d'ottimo, e religioso contegno.

Item in carica li Signori Capitani Andrea Vucassinouich, e Luca Kneseuich da Maina di douer far uno esatto inuentario de beni mobili della chiesa predetta, da esser consegnati all'officiatore d'essa, e riportarne cauzioni, li quali Signori al caso della mancanza dell'officiatore potranno essi deuennire ad altra nomina sempre però a metodo, come in precedenza hà dichiarito li quali Signori aueranno il titolo di commissari per il sudetto effetto.

Dettrate tutte, e cadaune disposizioni, e legati nel resto di tutta, ed intiera eredità di lui Signor testatore ed a lui spettante, niente escluso, ma tutto compreso cioè beni mobili argenti, denari, crediti, capitali, stabili, chiama nomina, e dichiara suo erede uniuersale il Signor Capitan Zuanne Maina suo nipote, ed il di lui figlio maschio Spiridion, nato, e gl'altri maschi che nascessero dal di lui matrimonio,

da esser il tutto simultaneamente goduto, douendo però li figli stessi auer uerso il loro genitore rispetto, e uiuer nel santo timor di Dio, deuendo però il tutto passar in perpetuo ne maschi legittimi, e discendenti d'esso Capitan Zuanne e de loro figli maschi, e ciò onde la facoltà sempre resti soggetta ad un strettissimo fideicomisso a perpetuo lustro della famiglia.

Item disse, et ordina che da commissarii in questa città sia fatta inuestitura in mano cauta di zecchini cento, il censo de quali anderà in augumento di capitale del figlio d'esso Signor Capitan Zuanne, Signor Spiridion, nato, e de figli maschi, che nascesero dal predetto Capitan Zuanne, coll'ordine come sopra, il qual capitale potrà esser leuato dall'ultimo maschio sempre però d'età d'anni uenti cinque, e da lui disposto.

E questo disse, ed intende che sia il suo testamento, ed ultima uolontà da me nodaro per ordine di lui Signor Sargente General testatore scritto, per tale ualer deue, e se non ualesse per tale, uaglia per codicillo, donazione causa mortis, e di ogni altra dispozione, ed ordinazione, che meglio ualer, o tenner potesse non ostante etc.

Et io Giouanni Grisogono Franceschi di Ueneta auttorità nodaro publico e giurato di Zara hò scritto il presente testamento, et ad esso Signor Sargente General letto, e riletto alla presenza del Magnifico Signor Consigliere, e delli infrascritti testimonii, disse così uoler, ed esser tale la sua uolontà, che però ordina sia eseguita in ogni sua parte annullando, cassando ogni precedente sua disposizione testamentaria e particolarmente il di lui testamento rogato ne miei atti 2 Aprile 1791, che per di lui ordine fù lacerato alla presenza ut supra.

Fatto in Zara in casa d'esso Signor testatore nel Confin di San Antonio presenti li Signori Niccolò Dimitrouich, e Pietro Franceschini, abitanti in questa Città testimonii noti.

Giouanni Grisogono Franceschi nodaro

Adi 6 Agosto 1792 indizione decima, Zara

Pocche ore sono, che successe la morte dall'sudetto testatore Sua Eccellenza Sargente General Rade Maina, fù ad istanza del Signor Capitano Zuanne Maina suo nipote erede apperto il presente testamento, fatta la ricognazione dell'iscrizione, e sigillo appostauai dal Magnifico Signor Conte Dottor Giouanni Antonio Fanfogna Consigliere interuennuto alla facitura del presente, ed auendo il tutto ritrouato a douere, fù da me nodaro letto, e pubblicato in casa di abitazione del Signor testatore alla presenza del succitato Signor Consigliere e delli Signori Niccolò Sandri, e Zuanne Grandi da questa Città testimonii noti etc.

Giouanni Grisogono Franceschi nodaro

Na poledini: Io Giouanni Antonio Fanfogna Consigliere interueni alla facitura del presente testamento l'inscrissi et il sigilai con il solito mio sigilo.

Testamento di Sua Eccellenza Sargente General Rade Maina scritto da me Giouanni Grisogono Franceschi di Ueneta auctorità nodaro publico, e giurato di Zara. Li 12 Luglio 1792, indizione X

Copia

Adi sei Luglio 1792 indizione decima Zara

Presentati li presenti fogli da Sua Eccellenza Sargente General Rade Maina, asserindo esser questi, saranno numeri cumentemente nominati nella susequente testamentaria disposizione, col fondamento de quali da suoi commissarii, e suoi eredi doueranno far passare alle rispettiue persone a titolo di legato gl'effetti, e dennari ne medessimi espressi, ne quali pure stanno descritte alcune somministrazioni fatte alle persone nominate da detto Signor Sargente General a cognizione degl'eredi suoi, pregandomi detti fogli conseruare appresso miei atti, al caso della pubblicazione, appertura del di lui testatore estrarne le copie per li beneficati et ita etc.

Giouanni Grisogono Franceschi nodaro

Foglio numero 1

Adi 30 ottobre 1763 Masichi

Auuto il fratello Luca doppo la diuisione della famiglia per sua porzione del debito che mi douea in commun

	zecchini ... lire 19
Più per il salario di sua massera	zecchini 2
Più per il formenton di Nicolò Deglia	zecchini 2
Più per parte della Pojata pagati	zecchini 1
Più per pagati per il sudetto a Castel Nouo	zecchini 1
Più da me spesi per la fabrica di sua casa	zecchini 80
Più per il formenton spedito da Cattaro	zecchini 2 lire 6
Più per biscotto libre 333	zecchini 3 lire 24
Più spediti col Marco Tanouich	zecchini 2
Più auuti il sudetto in due volte	zecchini lire 44
Più auuto per vn capoto nero nuouo	zecchini 1 lire 24
Più contati al sudetto	zechhini 2 lire 24
Più contati alli Mistri Goghe	zecchini 3 lire 16
Più auuto il sudetto	zecchini 1 lire 6
Più contati al Daudidouich	zecchini ... lire 24
Più per porte, e soler di sua casa	zecchini 12 lire 24

Adi 12 Marzo 1782 spediti al sudetto col Capitanio Niccolò Maina zecchini d'oro dieci per douerli consegnar al sudetto Lucca

zecchini 10

1784, 4 Septembre Zara spediti al Signor Capitano Niccolò Maina zecchini d'oro	20, per douerli consegnare al sudetto mio fratello Lucca, oppure al di lui figlio Don Pietro	zecchini 20
18 Ottobre 1788 ebbe per il mantenimento della famiglia		zecchini 20
Summa totale		zecchini 166 lire 19

Segue al sudetto fratello Lucca

Adi 30 Agosto Zara 1784

Robba, ch'esiste nel casson numero 1, che hò destinato a suo figlio Don Pietro	
Un fagotino con diuersi rettagli	numero 1
Un pelizzo di scarlato con suo botton d'ambra	numero 1
Un cortelino alla barbaresca	numero 1
Una camisola senza maneghe cremese con bottoni, e contrabottoni d'argento d'orati	numero 1
Una camisciola con maniche di scarlato, fornita con gallon, e bottoni di filo d'oro	numero 1
Una uelada di scarlato con allamari, e bottoni fillo d'oro	numero 1
Una fascia pauonazza schielta	numero 1
Due para scoffoni cremesi	numero 2
Un paro colenizze scarlato con asole, e galloncin argento	numero 1
Quatro berrette di bombace	numero 4
Dodeci para sottocalce di fillo nuoue	numero 12
Sei para di sottocalce di bombace	numero 6
Due sciugamani	numero 2
Quatro camiscie nuoue di filo	numero 4
Dodeci tauaglioli nuoui	numero 12
Due touaglie dell'istessa opera nuoue	numero 2
Due para di lenzuoli nuoui di lino	numero 2
Zecchini d'oro trenta	numero 30
Lascio di piu al sudetto mio fratello Lucca e suo figlio Don Pietro li seguenti effetti	
Una caneuetta bianca segnata numero 2 con entro quanto in essa	numero 1
Più altra caneuetta bianca segnata numero 3 con entro numero 8 bozze uuote di tabacco di naso	numero 1
Piatti di stagno due grandi, uno più piccolo	numero 2
Tondi di stagno dodeci nuoui	numero 12

Una piadenella di stagno	numero 1
Due careghe di bulgaro usate	numero 2
Lascio al mio nipote Don Pietro Crapouich figlio di Lucca mio fratello	
Un tapedo usato per seruirsene in sua specialità	
Possade d'argento due	numero 2
Una coperta imbotita	numero 1
Tre giacerme di dimito	numero 3
Foglio numero 4	

Adi 30 Ottobre 1763 Masichi

Auuto il nipote Marco doppo la diuisione per la sua porzione del debito che mi douea in commune	zecchini ... lire 19
Più auuto per il formentone del Deglia	zecchini 1
Più per sua parte della Pojata	zecchini 1
Più per biauua del Deglia stara 3	zecchini 1 lire 35
Più per formenton spedito da Cattaro	zecchini 1 lire 6
Più spediti col Marco Tanouich al sudetto	zecchini 1
Più per biscotto libre 167	zecchini 1 lire 36
Più contati al sudetto	zecchini 1
Più auuto il sudetto	zecchini 3 lire 24
Più contati alli Mistri Goghe	zecchini ... lire 30
Più per coprire la casa	zecchini ... lire 24
Più per pagare la serua Mande	zecchini 2
Più imprestati al sudetto a Cattaro	zecchini 3
Più pagato per il biscotto publico	zecchini 2
Più imprestati al sudetto	zecchini 2 lire 22
Più spediti da Zara	zecchini 10
Più contati al sudetto a Budua	zecchini ... lire 24
Primo Ottobre 1776 spediti da Zara al Rade Tanouich per il sudetto	zecchini 15
Primo Aprile 1779 pagati al Capitan Iouo Boghetich zecchini tre per altri tanti da esso imprestatigli dico	zecchini 3
12 Marzo 1782 spediti col Capitan Niccolò Maina al sudetto	zecchini 12 lire 24
1782 more veneto 4 Febraro spediti al Signor Capitan Niccolò Maina zecchini dieci per douerli consegnare al sudeto Marco	zecchini 10

1784 4 Settembre Zara spediti al Signor Capitan Niccolò Maina zecchini d'oro uenti per douerli consegnare al sudetto Marco	zecchini 20
18 Ottobre 1788 spediti al sudetto	zecchini 20
Summa totale	zecchini 115 lire 4

Adi 30 Agosto 1784 Zara

Robba ch'esiste nel cassone numero 4 destinata a mio nipote Marco	
Vn fagotino con diuersi retagli	numero 1
Vna uelada Turchina nuoua schietta, con bottoni di setta	numero 1
Vna uelada usata cremese con bottoni d'argento mezzì dorati	numero 12
	numero 1
Vna camisola di cambellotto rosso usata guarnita d'argento con bottoni d'argento	numero 20
	numero 1
Vna giacerma di drappo guarnita d'argento, e bottoni d'argento	numero 12
	numero 1
Vn paro scoffoni nuoui cremese	numero 1
Sette touaglioli usati	numero 7
Vn touagiolo nuouo	numero 1
Due para calce di fillo nuoue	numero 2
Vna touaglia nuoua grande	numero 1
Due berette di bombace	numero 2
Due sciugamani	numero 2
Vna giacerma di dimito	numero 1
Quatro camiscie nuoue	numero 4
Vn paro lenzuoli di lino nuoui	numero 1
Vn scartozzetto con entro zecchini d'oro	numero 30
Vna cassetta bianca seguata numero 8, con entro due bozze, e due cugnetti uuoti	numero 1
	numero 1
Vna casetta rossa seguata numero 9 uuota	numero 1
Più due careghe di bulgaro usate	numero 1
Foglio numero 5	

Adi 30 Ottobre 1763 Masichi

Auuto mio pronipote Vucco doppo la diuisione della famiglia per sua porzione del debito, che mi douea in commun cioè	zecchini ... lire 19
Più auuto per il formenton del Deglia	zecchini 1
Più imprestati al sudetto a Cattaro	zecchini 1

Più per sua parte della Pojata	zecchini 1
Più per biauua stara tre al Deglia	zecchini 1 lire 35
Più pagate ad Sauich Luchich	zecchini ... lire 22
Più per formenton spedito da Cattaro	zecchini 1 lire 6
Più per una cazza d'acqua	zecchini ... lire 8
Più per biscotto libre 167	zecchini 1 lire 36
Più spediti da Cattaro al sudetto	zecchini 1
Più per una serradura	zecchini ... lire 14
Più spediti col Marco Tanouich	zecchini 1 lire 7
Più contati al sudetto	zecchini 1
Più contati al sudetto	zecchini 1
Più per le fatture de balconi	zecchini ... lire 48
Più per dispegnare certa sua robba	zecchini 2
Più scossi al sudetto dal Vuiouich	
Più imprestati al sudetto	zecchini 2 lire 24
Più per un paro braghe di rassa	zecchini ... lire 26
Più per pagati per il biscotto publico	zecchini 2
Più imprestati al sudetto	zecchini 2 lire 8
Più spediti al sudetto da Zara	zecchini 6
Più contati al sudetto zecchini uno, e spesi per un paro colenizze scarlato	zecchini 3
Primo Ottobre 1776 spediti da Zara col Rade Tanouich al sudetto	zecchini 15
12 Marzo 1782 spediti col Capitan Niccolò Maina al sudetto	zecchini 12 lire 24
1782 more veneto 4 Febraro spediti al Signor Capitan Niccolò Maina	zecchini dieci per douerli consegnare al sudeto Vucco
	zecchini 10
1784 4 Settembre spediti al Signor Capitan Niccolò Maina	zecchini d'oro uenti per douerli consegnare al sudetto Vucco
	zecchini 20
18 Ottobre 1788 spediti zecchini 20	zecchini 20
Summa totale	zecchini 112 lire 19
Segue al sudetto nipote Vucco	
Adi 30 Agosto 1784 Zara	
Robba, che esiste nel casson numero 5 destinata a suo figlio Iouo, e ciò come segue	
Un fagottino con diuersi rettagli	numero 1

Una camisiola scarlata uecchia con bottoni d'argento a fillo grana	numero 1
Una uelada Turchina usata schietta con bottoni di setta	numero 1
Una uelada di scarlato con bottoni d'argento numero 12	numero 1
Una camisiola di cauaton uerde guarnita d'argento con bottoni d'argento	numero 12 numero 1
Una camisiola di veluto nero guarnita d'argento con bottoni a fillo grana d'argento numero 16	numero 1
Vn paro scoffoni nuoui cremese	numero 1
Vna fascia di setta Turchina nuoua schietta	numero 1
Vna giacerma di bombace	numero 1
Sei touagioli usati	numero 6
Due touagioli nuoui	numero 2
Vna touaglia grande	numero 1
Due para calce di fillo nuoue	numero 2
Due berette di bombace	numero 2
Due sciugamani nuoui	numero 2
Tre camiscie di lino nuoue	numero 3
Un paro lenzuoli di lino nuoui	numero 1
Un scartozzetto con entro zecchini d'oro 30	numero 30
Una caneuetta segnata numero 6, con entro alquante boccie uuote	numero 1
Una casetta bianca segnata numero 7 uuota	numero 1
Una carega di bulgaro usata	numero 1
Foglio numero 6	

Adi 30 Ottobre 1763 Masichi

Auuto il fratello Pietro doppo la diuisione della famiglia per sua porzione di debito che mi douea in commune cioè	zecchini ... lire 19
Più imprestati al sudetto	zecchini 1
Più per il formenton del Deglia	zecchini 2
Più per parte della Pojata	zecchini 1
Più auuto il sudetto per la biaua del Deglia	zecchini 2 lire 14
Più per il formenton spedito da Cattaro	zecchini 2 lire 6
Più per una cazza d'acqua	zecchini ... lire 10
Più per biscotto libre 333	zecchini 3 lire 34

Più spediti da Cattaro	zecchini 2
Più spediti col Marco Tanouich	zecchini 2
Più pagati al Marco Boretta	zecchini 5
Più per riscuoter un di lui pegno	zecchini 3
Più contati al sudetto a Cattaro	zecchini 2
Più contati alli Mistri Goghe	zecchini ... lire 36
Più per la ferramenta	zecchini 1 lire 6
Più per dispegnar la tazza	zecchini 2
Più per formenton	zecchini 3 lire 4
Più imprestati	zecchini 2
Più pagati alli Goghe per arra	zecchini 3
Più pagati per biscotto publico	zecchini 2
Più per tauole in Uenezia	zecchini 3 lire 10
Più imprestati al sudetto altri zecchini	zecchini 5 lire 6
Più spediti da Zara al sudetto	zecchini 10
Più contati al sudetto a Maini	zecchini 2 lire 8
Primo Ottobre 1776 spediti da Zara col Rade Tanouich al sudetto	zecchini 30
16 Genaro 1780 spesi per liberare suo figlio Kersto dalle carceri	zecchini 25 lire 18
12 Marzo 1782 spediti col Capitano Niccolò Maina	zecchini 12 lire 24
1782 more veneto 4 Febraro Zara spediti al Signor Capitan Niccolò Maina	zecchini dieci per douerli consegnare al Pietro
	zecchini 10
1784 4 Settembre Zara spediti al Signor Capitan Niccolò Maina	zecchini uenti
per douerli consegnare al sudetto Pietro	zecchini 20
18 Ottobre 1788 contati al sudetto zecchini uenti	zecchini 20
Summa totale	zecchini 178 soldi 41

Segue al sudetto fratello Pietro

Adi 30 Agosto 1784 Zara

Robba che esiste nel casson numero 6 destinata al mio fratello Pietro

Un fagotin con diuersi rettagli	numero 1
Un zamberlucò di scarlato fodrato con copette di uolpe	numero 1
Una camisiola Turchina con maniche guarnita di galon d'oro con bottoni di fillo	numero 16
	numero 1

Una camisiola cremese guarnita d'argento senza maniche con bottoni d'argento a fillo grana numero 12	numero 1
Una uelada cremese guarnita d'argento, e bottoni di fillo d'argento numero 9	numero 1
Un paro scoffoni cremese nuoui	numero 1
Un paro collenizze, e suoi scuffoni un asole d'argento dorate, e queste sieno consegnate, e date immancabilmente al figlio di Kerste mio nipote, cioè a quello, che fù tennuto a battezzo da Sua Eccellenza Capitan in Golfo Renier	numero 1
Una giacerma di bombace	numero 1
Due para calce di fillo nuoue	numero 2
Sei touagioli usati	numero 6
Una touaglia grande	numero 1
Due sciugamani nuoui	numero 2
Due berette di bombace	numero 2
Quatro camiscie nuoue	numero 4
Un paro lenzuoli da lino nuoui	numero 1
Una fascia rossa di setta con le teste d'oro	numero 1
Un scartozzetto con entro zecchini d'oro 30	numero 30
Lascio di più al sudetto mio fratello Pietro li seguenti effetti, comprendendo suo figlio	
Una caneuetta rossa segnata numero 4, con entro diuerze bozzette	numero 1
Una cassetta rossa segnata numero 5 uuota	numero 1
Due careghe di bulgaro usate	numero 2
Al fratello Pietro una lume d'otton d'oglio da quatro paueri	numero 1

Foglio numero 7

Adi 30 Agosto 1784 Zara

Robba, che destino al mio nipote Capitan Andrea Vuccassinouich, che possa goderla con la mia benedizione unitamente a suoi figli maschi
 La mia diuisa di panno cremese, e blò, composta come segue
 Una uelada nuoua cremese con allamari d'oro e bottoncini numero 13 d'argento dorati
 Un paro calce braghe nuoue cremese
 Un capello bordato d'oro
 Un casson ordinario con entro sei carreghini usati

Un palossetto fornito d'argento per disporlo al figlio suo migliore, ed a suo piacere

Un scartozzetto con entro zecchini cinquanta in ducati d'argento, e questi per souegno di sua famiglia

Al mio pronipote Zuanne Vuccassinouich figlio primogenito d'esso Capitan Andrea lascio un palossetto guarnito d'argento, ed un bastone canna d'India

Giouanni Grisogono Franceschi di Uenetà auctorità nodaro publico giurato di Zara hà copiato da fogli presentati come auanti, chiamati nel testamento di Sua Eccellenza Sargente General Rade Maina, sottoscritto e sigilato

Legati del Sargente Generale Maina presentato in fogli li 6 Luglio 1792

Adi 6 Luglio 1792 indizione decima Zara

Presentati li presenti fogli da Sua Eccellenza Sargente General Rade Maina, asserindo esser questi saranno numericamente nominati, nella susseguente testamentaria sua dispositione, col fondamento de quali da suoi commissarii, e suoi eredi deueranno far passare alle rispettiue persone a titolo di legato g'effetti, e danari ne medesimi espressi, ne quali fogli pure stanno descritte alcune somministrazione fatte alle persone nominate da detto Signor Sargente General, a cognizione degl'eredi suoi, pregandomi di fogli conseruare appresso miei atti, al caso della pubblicazione, appertura del di lui testamento estrarne le copie per li benefficiati, et ita etc.

Giouanni Grisogono Franceschi nodaro

The Montenegrin Rade Maina: A Venetian general in Zadar in the second half of the eighteenth century

Lovorka Čoralić
Croatian Institute of History
Opatička 10
10000 Zagreb
Republic of Croatia
e-mail: lovorka@isp.hr

Maja Katušić
Croatian Institute of History
Opatička 10
10000 Zagreb
Republic of Croatia
e-mail: maja.katusic@zg.t-com.hr

Summary

The focus of our study is the life and career of the Montenegrin Rade Maina, a distinguished Venetian military officer in the second half of the eighteenth century. This article uses secondary literature as well as unpublished sources kept in a number of archives and libraries (State Archives in Zadar, Research Library in Zadar, Archivio di Stato di Venezia) to follow the military career of Rade Maina from the time he received the rank of ensign and then captain, to his advancement to the rank of colonel, his appointment to the office of the governor of Sinj and Knin, ending with his advancement to the rank of general and the appointment to the office of the commander of the Zadar military garrison in the final years of his career. We pay close attention to his activities in the Maina region where, as the Venetian commissioner, he worked on bringing under control a Montenegrin rebellion caused by the appearance of the self-proclaimed 'tsar' Stephen the Little (Šćepan Mali). We end this study with an examination of Rade Maina's testament, written in Zadar in 1792, focusing especially on his relationships and communications with his family and compatriots in his home region. The testament is published as an appendix to this article.

Keywords: Rade Maina, Maine, Montenegro, Zadar, Republic of Venice, military history, social history, early modern era